

X Seminarium WEP

Witold Nowicki (1903-1994)

Andrzej Marusak

Warszawa, 21 VI 2017

WITOLD NOWICKI (1903-1994)

Urodzony w Wilnie (11 I 1903), w rodzinie inteligencji pracującej, ojciec był urzędnikiem PKP. Naukę w szkole średniej rozpoczął w wileńskim Gimnazjum Rosyjskim (1913). Po 2 latach nauki został — w wyniku działań wojennych — ewakuowany do Rosji. W latach 1915-16 przebywał u krewnych w Zagłębiu Donieckim, a w latach 1916-18

— w Homlu, gdzie uczęszczał do następnych klas Gimnazjum Rosyjskiego (trzeciej i czwartej).

W Homlu rozpoczął działanie w powstałych tam Polskich Drużynach Harcerskich, które — jak uważał — nauczyło go oceniać wartość swoich działań przede wszystkim pod kątem widzenia ich społecznej przydatności. Po powrocie do Wilna w jesieni

1918r. wstąpił do I Gimnazjum Państwowego im. Króla Zygmunta Augusta, które po czterech latach ukończył (1922). W okresie wojny polsko-sowieckiej (1919-20) brał udział w formacjach wojskowych służby pomocniczej.

W 1922 r. rozpoczął studia w Politechnice Warszawskiej. Najpierw na Wydziale Inżynierii Lądowej, a później na Wydziale Elektrycznym, który ukończył w roku 1930 (sekcję prądów silnych). Podczas studiów brał czynny udział w pracach Bratniej Pomocy Studentów PW, Koła Naukowego Elektryków i Akademickiego Koła Wilnian.

W latach 1925-31 był asystentem i starszym asystentem w Katedrze Mechaniki Teoretycznej na Wydz. Elektrycznym PW. Po ukończeniu studiów rozpoczął pracę w Laboratorium Teletechnicznym przy Ministerstwie Poczt i Telegrafów, a jednocześnie wykładał i prowadził ćwiczenia laboratoryjne w Państwowej

Szkole Teletechnicznej w Warszawie (1930-33). Dało to początek jego pracy w zakresie Telekomunikacji, którą prawie w całości zajmował się później, w sferze naukowej, dydaktycznej i inżynierskiej. W Laboratorium Teletechnicznym zajmował się głównie pomiarami związanymi z instalowaniem i konserwacją urządzeń teletransmisyjnych.

W roku 1934 rozpoczął pracę w tworzonym wówczas Państwowym Instytucie Telekomunikacji (PIT), do którego włączono Laboratorium Teletechniczne. Był kierownikiem Zespołu i jednym z kilku projektantów i konstruktorów pierwszych polskich telefonicznych wielokrotnych urządzeń nośnych jedno i trój-krotnych dla linii napowietrznych (kabli telekomunikacyjnych międzymiastowych jeszcze wtedy w Polsce nie było).

Pierwsze opracowane przez Zespół urządzenia uruchomiono pomiędzy Warszawą i Białymstokiem. Była to, w warunkach

polskich, praca pionierska.

Studiował teorię filtrów elektrycznych i był pierwszym w Polsce konstruktorem takich filtrów. Opracował modele kilku teletransmisyjnych przyrządów pomiarowych. W PIT zajmował stanowisko kierownika Działu Telefonii Nośnej (1934-36), a później kierownika Działu Studiów (1937-39) w Dziale Teletechniki.

Przed wojną opublikował 18 prac z zakresu miernictwa teletransmisyjnego i teletransmisyjnych systemów nośnych (ponad 500 str.), głównie w „Przeglądzie Teletechnicznym”. Ponadto, wygłosił 4 odczyty z zakresu telekomunikacji i teletransmisji — dwa w Kole Elektryków PW (1933), jeden w SEP (1936) i jeden w Stowarzyszeniu Teletechników Polskich (1937). Z ramienia Ministerstwa Poczty i Telegrafów brał udział w kilku zjazdach Międzynarodowego Doradczego Komitetu Telefonicznego (CCIF).

Niezależnie od tego, w roku 1937, w Politechnice Lwowskiej prowadził wykłady zleczone nt. “Pomiary Teletechniczne” i rozpoczął organizowanie w tej Uczelni dydaktycznego Laboratorium Teletechnicznego pod okiem prof. Tadeusza Malarskiego. W latach 1937-39 dojeżdżał z Warszawy do Lwowa. Wybuch wojny uniemożliwił dokonanie pierwszej promocji absolwentów Politechniki Lwowskiej w zakresie telekomunikacji.

W lipcu 1939 r. został z ramienia SEP, powołany na stanowisko redaktora “Przeglądu Telekomunikacyjnego” i “Kwartalnika Telekomunikacyjnego”. Pod Jego redakcją, do wybuchu wojny, ukazał się tylko jeden numer “Przeglądu Telekomunikacyjnego”.

W 1938 r. rozpoczął pracę doktorską pt. “*Czwórniki środkowo opóźniające i metoda ich projektowania*”. Promotorem był prof.

Roman Trechciński. Część laboratoryjną tej pracy zakończył przed wybuchem wojny, a całą pracę zakończył podczas okupacji. Jej obrona odbyła się po zakończeniu wojny w roku 1945.

W 1939 r. podczas okupacji niemieckiej w Warszawie, czynił zabiegi w kierunku uruchomienia Państwowego Liceum Telekomunikacyjnego, które przed wojną miało siedzibę w gmachu przy ul. Barbary 2. Gmach ten został zajęty przez niemieckie władze wojskowe. Legitymując się upoważnieniem Kuratorium Okręgu Szkolnego udało Mu się uzyskać zgodę władz niemieckich na przetransportowanie majątku szkolnego do Politechniki, gdzie za zgodą ówczesnego rektora — prof. K. Drewnowskiego (nazywanego przez władze niemieckie "*Zarządzającym Politechniką*") uruchomił zajęcia szkolne w 1940 r. kompletując uprzednio personel nauczycielski.

W rok później Kuratorium zostało zlikwidowane i szkolne

władze niemieckie połączyły Liceum z Wydziałem Elektrycznym Szkoły im. Wawelberga i Rotwanda we wspólną dwuwydziałową "*Szkołę Elektryczną II stopnia*". Jej dyrektorem został prof. R. Trechciński, a Wydziałem Telekomunikacji kierował prof. W. Nowicki. Szkoła ta była czynna w pomieszczeniach Politechniki do wybuchu Powstania Warszawskiego. Wydział Telekomunikacji w tym czasie promował 5 absolwentów, którzy otrzymali tytuły techników telekomunikacji.

W roku 1943 rozpoczął pracę w Spółdzielni Robót Inżynierskich "**Grupa Techniczna**". W wyniku porozumienia z zakonspirowanym kierownictwem tej spółdzielni został organizatorem i kierownikiem działu, który po wojnie miał być przekształcony w samodzielny zakład przemysłowy, przeznaczony do małoseryjnej produkcji telekomunikacyjnych przyrządów pomiarowych.

Niezależnie od tego, po zaprzysiężeniu przez Delegaturę Rządu, został włączony do zespołu opracowującego plany organizacji szkolnictwa zawodowego w przyszłej Odrodzonej Polsce.

Wszystkie te prace zostały przerwane przez Gestapo aresztowaniem i osadzeniem Go na Pawiaku wraz z 3 innymi pracownikami "**Grupy Technicznej**" (3 IV 1945). Po miesiącu został wywieziony do obozu koncentracyjnego w Stuthof, gdzie wszyscy Jego trzej koledzy zginęli. Wolność uzyskał w wyniku działania Armii Czerwonej w 1945 r.

Po zakończeniu wojny powrócił do pracy w PIT, i został wicedyrektorem (dyrektorem był prof. J. Groszkowski). Zachęcony przez prof. Groszkowskiego, rozpoczął w 1945 r. organizowanie nieistniejącej przed wojną **Katedry Teletransmisji Przewodowej Politechniki Warszawskiej**. W Katedrze tej był najpierw zastępcą profesora, a następnie profesorem nadzwyczajnym (od 1947)

i profesorem zwyczajnym (od 1956). Powstanie tej Katedry dało początek rozwojowi polskiej szkoły teletransmisyjnej. W latach późniejszych, na innych uczelniach polskich powstały analogiczne katedry. W związku z pracą na Politechnice Warszawskiej, zrezygnował z pracy w PIT w 1949 r.

Przez 25 lat był kierownikiem Katedry Teletransmisji Przewodowej PW, która w tym czasie wychowała 275 absolwentów teletransmisji. Był promotorem kilkunastu zakończonych przewodów doktorskich. Do najwybitniejszych doktorantów zaliczał m.in.: **Stanisława Bellerta (późniejszego profesora i członka kor. PAN, zmarłego w 1976 r.), **Władysława Majewskiego** (późniejszego profesora i Ministra Łączności) i **Czesława Rajskiego** (późniejszego profesora zwyczajnego i Dziekana Wydziału Łączności PW).**

Jego osobiste zainteresowania naukowe w latach od 1945 r. do

przejścia na emeryturę w 1973 r., koncentrowały się na zagadnieniach: czwórników, filtrów i układów pokrewnych, transformatorów telekomunikacyjnych, układów rozgałęzionych, torów przewodowych, torów radiowych, struktur sieci telekomunikacyjnych i odtłumików.

Pod Jego kierownictwem opracowano w Polsce odtłumiki dwójnikowe i czwórnikowe najpierw lampowe, a potem tranzystorowe. Na odtłumik czwórnikowy uzyskał patent Urz. Pat. PRL nr 39205 (1955).

W latach 1945-73 opublikował:

- 2 skrypty w 8 zeszytach (ok. 60 ark.),**
- 6 książek o treści podstawowej z zakresu teletransmisji i telekomunikacji (ok. 5000 str.),**
- 1 tłumaczenie książki z języka rosyjskiego (ok. 290 str.);**
- 16 monografii i artykułów o charakterze przyczynków naukowych (ok. 1000 str.);**

- 24 artykuły naukowe o charakterze problemowym, przeglądowym lub popularnonaukowym (ok. 800 str.); oraz
- 48 artykułów na tematy poradnictwa terminologiczno-językowego w Przeglądzie Elektrotechnicznym, Przeglądzie Telekomunikacyjnym, Nauce Polskiej i Zagadnieniach Naukoznawstwa.

Do jego najbardziej znanych podręczników należą **Zasady transmisji przewodowej (1957)**, **Podstawy teletransmisji (1974)** oraz **Telekomunikacja współczesna (1966)**.

Wydawcami powyższych publikacji były: PIT, WAT (skrypty), oraz PWT, PWN, i WKŁ (książki). Jego artykuły drukowały: Towarzystwo Naukowe Warszawskie, Politechnika Warszawska, Archiwum Elektrotechniki, Przegląd Elektrotechniczny, Przegląd Telekomunikacyjny i inne czasopisma.

Brał czynny udział w pracach kilku komitetów redakcyjnych, jak np. tomu "*Teleelektryka*" Encyklopedii Techniki (WNT), "*Biblioteki Wiedzy Telekomunikacyjnej*" (WKŁ) i innych.

Był naczelnym redaktorem Rozpraw Elektrotechnicznych od ich powołania do życia (1955).

Był członkiem m.in. następujących komitetów i rad naukowych: – Komitetu Łączności PAN, (1952-60), – Komitetu Elektroniki i Telekomunikacji PAN (od 1960), a zwłaszcza jego Sekcji Telekomunikacyjnej, – Komitetu Nagród Państwowych (1964-82), – Polskiego Komitetu Terminologii Elektrycznej SEP (od 1972), oraz – Rady Naukowo-Technicznej przy Ministerstwie Łączności (od 1957) i – Rady Naukowej Instytutu Łączności (od 1965).

W roku 1963 zorganizował wielką konferencję Polskiej Akademii Nauk i Stowarzyszenia Elektryków Polskich pod hasłem „*Dziś i jutro telekomunikacji*”.

Był przekonany, że w Polsce niezbędne jest utworzenie przemysłu precyzyjnego do produkcji małoseryjnej i walczył o to. Dzięki jego staraniom przy Katedrze Teletransmisji Przewodowej utworzono zakład przeznaczony do małoseryjnej produkcji aparatury pomiarowej (ZOTAP).

Brał kilkakrotnie udział z ramienia Ministerstwa Łączności, w konferencjach i zjazdach Doradczego Komitetu Telefoniczno-Telegraficznego (CCITT) Międzynarodowej Unii Telekomunikacyjnej (UIT).

Po roku 1945 był inicjatorem i aktywnym uczestnikiem kilku akcji, m.in.:

- ***"O kulturę pojęć i kulturę słowa w technice"***,
- ***"O szybszy rozwój telekomunikacji w Polsce"***,

- *"O rozwój precyzyjnego małoseryjnego przemysłu w Polsce",*
- *"O gruntowną przebudowę gospodarki w kraju".*

Akcje te zaowocowały: odczytami, referatami, publikacjami (książki i artykuły), apelami i wystąpieniami do władz i społeczeństwa, wywiadami, powołaniem kilku zakładów doświadczalnych przy niektórych Katedrach Wydziału Elektroniki PW.

Po przejściu na emeryturę pozostawał czynny i rozwijał zainteresowania językowe z lat poprzednich.

Swoje poglądy przedstawił w 40 odcinkach publikowanych w Przeglądzie Telekomunikacyjnym w latach 1976-85 pod wspólnym tytułem **Poradnik terminologiczno-językowy** oraz w książce zatytułowanej *"O ścisłość pojęć i kulturę słowa w technice"* (WKŁ Warszawa 1978).

Uzyskał wiele odznaczeń i wyróżnień, a m.in.: ● Złoty Krzyż Zasługi (1938), ● Krzyż Kawalerski, Komandorski i Oficerski

OOP (1956, 1983 i 1970), • złotą Odznakę Honorową NOT (1958), • Odznaki Honorowe SEP — srebrną (1959) i złotą (1964), • Honorową Złotą Odznakę Zasłużonego Pracownika Łączności (1969, 1979 i 1983), • Medal Komisji Edukacji Narodowej (1974), • Złotą Odznakę Zasłużonego dla Politechniki Warszawskiej (1978), • Medal XXV-lecia PAN (1979), • Medal im. M. Kopernika PAN (1982).

Za wieloletnią działalność naukową, dydaktyczną i publikacyjną otrzymał wiele nagród Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki, Ministra Łączności, Rektora PW oraz od wydawnictw.

Był członkiem założycielem PTETiS i członkiem pierwszej Komisji Rewizyjnej Oddziału Warszawskiego PTETiS. Został **członkiem honorowym PTETiS (1986) i — członkiem honorowym SEP (1989).**

Był nie tylko technikiem — pionierem telekomunikacji polskiej, twórcą teletransmisji przewodowej w Polsce zarówno jako dziedziny techniki, jak i dziedziny nauki — lecz także humanistą. Łączył zainteresowania zawodowe z językoznawczymi.

Ożenił się w 1932 r. i miał troje dzieci, z których wszystkie uzyskały wykształcenie wyższe. Po śmierci żony (1977), ożenił się powtórnie (1980). Jego hobby, oprócz językoznawstwa, były: turystyka kajakowa, żeglarsstwo i astronomia.

Zmarł 17 XII 1994 r. Jest pochowany na cmentarzu Powązkowskim (153-2-9).

Andrzej Marusak

Na podstawie:

1. Materiałów otrzymanych od Profesora (1988).
2. "*Witold Nowicki (1903-1994)*". Instytut Telekomunikacji PW.
3. "*Witold Nowicki (1903-1994)*". Rocznik Tow. Naukowego Warszawskiego 57, 53-56, 1994.

DZIĘKUJĘ PAŃSTWU

ZA UWAGĘ